

# **Historische graven Algemene Begraafplaats Laren**

**Samenstellers**

**Bep De Boer  
Bas Holshuijsen  
Jos Joosen  
Teun Koetsier**

**Laren NH 2018**

## Inleiding

In 1991 verscheen het rapport *Inventarisatie Historische Graven Algemene Begraafplaats Laren* van de hand van de Larense gemeenteambtenaar A. C. van Alten. De catalogus van de bibliotheek Laren vermeldt het jaar 1991 en Van Alten als auteur. Het bibliotheekexemplaar is zoek. Wij beschikken alleen over ongedateerde kopieën, zonder vermelding van de auteur. Het rapport is ontstaan in samenwerking met het oud-bestuurslid en de oud-archivaris van de Historische Kring Laren, Bep De Boer.

Het rapport maakt onderscheid tussen graven waarbij het om een persoon gaat met historische betekenis (Lijst 1) en graven met een grafbedekking van bijzondere kwaliteit (Lijst 2).

Het rapport bevat geen beschrijving van de criteria die zijn gehanteerd bij het samenstellen van de lijsten. Wanneer heeft een persoon historische betekenis? Wanneer is de kwaliteit van de grafbedekking bijzonder? De auteur geeft geen antwoord op deze vragen, al geeft de gemaakte keuze natuurlijk wel enige indicatie.

Laren is niet de enige gemeente die met de problematiek bezig is. Op 6 maart 2018 heeft het college van B&W van Hoogeveen een lijst met zich in Hoogeveen bevindende historisch waardevolle graven vastgesteld.<sup>1</sup> In 2017 gebeurde hetzelfde in Wageningen.<sup>2</sup>

Men kan zowel de historische betekenis als de kwaliteit van de grafbedekking beoordelen via een systeem van puntentoekenning. Wij hebben daarvoor niet gekozen. Onze aanpak is kwalitatief en pragmatisch. Een verder gestructureerde en gekwantificeerde aanpak zou een extra inspanning vereisen en niet leiden tot een wezenlijk andere uitkomst.

## Uitgangspunten

Bij de herziening van het rapport zijn onze uitgangspunten de volgende geweest.

1. We beoordelen beide lijsten en korten ze eventueel in of vullen ze aan. We handhaven dus in principe de opzet van Van Alten.

---

<sup>1</sup> [https://www.hoogeveen.nl/Wonen\\_en\\_Leven/Wonen/Begraven/Lijst\\_historisch\\_waardevolle\\_graven](https://www.hoogeveen.nl/Wonen_en_Leven/Wonen/Begraven/Lijst_historisch_waardevolle_graven)

<sup>2</sup> <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/gmb-2017-158099.html>

2. Een beoordeling van de blijvende betekenis van een graf vereist enige afstand in de tijd. Wij stellen voor om daar een termijn van 40 jaar voor te hanteren. Ook Hoogeveen hanteert 40 jaar. Dat zou betekenen dat wij alleen graven daterend van voor 1978 in de beschouwing zouden betrekken. Gegeven het rapport van 1991 hebben wij de periode waarnaar we kijken laten lopen tot 1991. Die 40 jaar is immers slechts een richtlijn. Die richtlijn betekent wel dat de komende 10 jaar geen nieuwe studie behoeft te worden gedaan.
3. Primair is een graf op een begraafplaats een laatste rustplaats. Het kwalificeren van een graf als dat van een persoon van historische betekenis, is een postuum eerbewijs.
4. Het kwalificeren van een graf als een graf met een bijzondere grafbedekking verwijst naar de blijvende artistieke waarde van de grafbedekking.
5. Historische betekenis en blijvende artistieke waarde zijn begrippen die niet precies te definiëren zijn. In het rapport van 1991 zijn die begrippen ruim geïnterpreteerd. Wij zijn om meerdere redenen kritischer. Omdat we het kwalificeren van een graf als dat van een persoon van historische betekenis als een postuum eerbewijs zien, stellen we hoge eisen. Het kwalificeren van een grafbedekking als van blijvende artistieke waarde vereist eveneens dat de bedekking echt bijzonder is. Het hanteren van de termijn van 40 jaar leidt ook tot grotere terughoudendheid dan in het rapport van Van Alten.
6. We zijn ook terughoudend omdat het door B&W toekennen van een speciale status aan graven zodanig moet gebeuren dat de consequenties uitvoerbaar zijn.
7. De onder 5 genoemde consequenties zouden naar onze mening moeten inhouden dat B&W als er geen nabestaanden zijn die dit doen, de verantwoordelijkheid op zich nemen voor het in stand houden en onderhouden van de graven met de speciale status. Dit sluit niet uit dat B&W vrijwilligers bereid vinden om dat onderhoud uit te voeren.

### **Wanneer is een persoon van historische betekenis?**

1. Een persoon is van historische betekenis als meer dan 40 jaar na het overlijden de naam van die persoon en diens werk in positieve zin voortleven en deel uitmaken van het collectieve geheugen. Dat vereist die persoon aantoonbaar uitzonderlijke bijdragen heeft geleverd waaraan de herinnering voortleeft. Bij twijfel wordt de persoon niet als zodanig gekwalificeerd.
2. Vanaf circa 1880 ontwikkelde Laren zich tot een belangrijk kunstenaarsdorp met grote landelijke uitstraling. De 1<sup>e</sup> generatie Larense school arriveerde voor 1900. Voor de kunstenaars die in de eerste decennia van de 20<sup>e</sup> eeuw arriveerden hanteren we de term 2<sup>e</sup> generatie Larense school, hoewel er geen eenheid van stijl meer is in die 2<sup>e</sup> periode. Schilders uit die ‘gouden tijd’ in de Larense geschiedenis waarvan het werk in het bezit is van musea en op belangrijke kunstveilingen wordt aangeboden, komen in aanmerking.
3. Als er een straat naar iemand is vernoemd en/of de nagedachtenis van een persoon op andere wijze wordt geëerd (bijv. blijkt voldoende aandacht op webpagina's of in recente literatuur) komt die persoon in principe in aanmerking.

### **Wanneer heeft een graf een grafbedekking van bijzondere kwaliteit?**

Een grafbedekking heeft een bijzondere kwaliteit als meer dan 40 jaar na de het aanbrengen de grafbedekking nog steeds overkomt als mooi en bijzonder. Bij het samenstellen van lijst 1 speelt onvermijdelijk een zekere willekeur een rol. Nog groter is de rol van willekeur als het om het monumentale karakter van een graf gaat. Hier werd ons uitgangspunt gevormd door de opinies van Van Alten en De Boer, zoals vastgelegd in het rapport van 1991, aangevuld met onze opinies en die van de Larense pastoor J. J. M. Vriend. Pastoor Vriend heeft op het Sint Janskerkhof te maken met een vergelijkbare problematiek. Bovendien is hij een groot kunstkenner (en niet alleen van religieuze kunst).

## **Herziene lijst 1: Lijst van graven die van historische betekenis zijn vanwege de persoonsnamen daaraan verbonden**

1. David Schulman (1881-1966): schilder 2<sup>e</sup> generatie Larense school.
2. Willem van der Kulk (1891-1970): schrijver, verzetsman.
3. Evert Pieters (1856-1932): schilder 2<sup>e</sup> generatie Larense school.
4. Cornelis Vreedenburgh (1880-1946): 2<sup>e</sup> generatie Larense school, Vreedenburgh - zijweg van het Wagenpad.
5. Willem Dooyewaard (1892-1980): schilder 2<sup>e</sup> generatie Larense school.
6. Jacob Dooyewaard (1876-1969): schilder 2<sup>e</sup> generatie Larense school.
7. Martin Borgord (1866-1935): Noors kunstenaar van naam.
8. Arina Hugenholtz (1847-1934): schilderes 1<sup>e</sup> generatie Larense school.
9. Carry van Bruggen (Haar meisjesnaam was Carolina Lea de Haan) (1881-1932): bekend Joods schrijfster en filosofe, Carry van Bruggen Hof.
10. Wouter Hamdorff (1890-1965): architect van naam..
11. Jan Hamdorff (1861-1931). Hotelier en wethouder. Jan Hamdorfflaan.
12. Wally Moes (1856-1918): schilderes 1<sup>e</sup> generatie Larense school, schrijfster. Wally Moesweg.
13. Hector Treub (1856-1920): beroemd hoogleraar verloskunde. Hector Treublaan
14. Tony Offermans (1845-1911): schilder 1<sup>e</sup> generatie Larense School. Eerste persoon die op de Algemene Begraafplaats is begraven, Tony Offermansweg
15. E. S. (Emanuel) van Beever (1876-1912): schilder, 1<sup>e</sup> generatie Larense school, Van Beeverlaan.
16. Auguste Johannes Legras (1864-1915): schilder, oprichter van *De Tien*, Legrasweg
17. Co Breman (Ook echtgenote Lizzy Breman-Schouten ligt in het graf) (1865-1938): schilder 2<sup>e</sup> generatie Larense school, Co Bremanlaan.
18. Vincent Willem van Gogh (1890-1978): ingenieur, erfgenaam van de schilderijencollectie van Vincent van Gogh, belangrijk vanwege zijn rol bij de totstandkoming van het Van Gogh Museum.
19. Toon de Jong: kunstenaar (in Laren geboren) (1879-1978), 2<sup>e</sup> generatie Larense school.
20. Hendrikus Anthonius Dievenbach (1872-1946): schilder, 2<sup>e</sup> generatie Larense school.
21. Douwe Komter (1871-1957): schilder. 2<sup>e</sup> generatie Larense school
22. Emanuel Ernest Gerardus (Manus) van der Ven (1866-1944): schilder, 1<sup>e</sup>, 2<sup>e</sup> generatie Larense school.
23. Hendrik Jan Wolter (1873-1952): kunstschilder.
24. Anne Marinus Broeckman (1874-1946): schilder, 2<sup>e</sup> generatie Larense school.

**Herziene lijst 2 van bijzondere grafmonumenten (bedekking heeft opvallende kwaliteit)**

1. Percy Archibald Labadie (1893-1936)
2. Johan E. van Kalken
3. J. de Vries Jukema (1916-1980)
4. S. Duterloo-Philips (1936-1988)
5. Willem Christiaan Henke (1869-1944)
6. J. H. C. de Vries Stoutjesdijk (185-1943)
7. C.A. de Vries van Loenen (1898-1959)
8. Yvo T. H. van Erp (1903-1970)
9. Carl Stemmler (1909-1971)
10. Adriaan Willem Knipscheer (1883-1952)<sup>3</sup>

---

<sup>3</sup> Adriaan Willem Knipscheer. Knipscheer was van 1943 tot 1945 NSB-burgemeester van Laren NH. Zijn graf is een zo genaamd 'fout graf'. Zijn graf is bijzonder omdat bij de geboorte- en sterfdatum runentekens staan. Zulke graven zijn nu erg zeldzaam omdat na de oorlog vele graven van NSB-ers zijn geruimd. Er is verder, afgezien van een aantal na de oorlog geplaatste monumenten, in Laren weinig dat aan de Tweede wereldoorlog herinnert.

<https://www.begraafplaats.nl/de-begraafplaats/artikel/foute-graven/>